מאימתי פרק ראשון ברכות

יא.

גמ׳ בשכבך בביתך פרט לעוסק במצוה. לקמיה מפרש מאי משמע: **ובלכתך בדרך פרט לחתן.** ותנ״ג דחתן נמי עוסק במצוה הוא מי לגו קרא יתירא לא נפקא לן מקרא קמא דכיון דעוסק במצוה לא כתיב בקרא בהדיא אלא מישועיא בעלמא הוא דקא דרשינן מביתך וממעטינן מינה עוסק במצוה מצוה דאיכא טרדא אבל חתן דטרדא דמתשבה בעלמא הוא שמתשב על עסק נתולים מי לגו קרא יתירא לא אתמעטו: **הכונס את הכבולה פטור.** שטרוד במתשבת בעילת מצוה: **מאי משמע.** פרט לעוסק במצוה: **כי דרך.** בשכבך ובלכתך הוקשו לדרך: **מי לא עסקינן כו׳.** כלומר מגלן דבדרך רשות לחודא איירי קרא הא קרא דרך סתמא כתיב וממילא משמע נמי מיניה דרך מצוה ואפילו הכי אמר רחמנא ליקרי: **אי משום טרדא.** דמתשבה פטרת ליה אפילו טבעה ספינתו נמי: **אלמה אמר רבי אבא.** כמו למה אמר. (ג) אע״פ שטרוד בעבירה מייב בכל המצות חוץ מן התפילין שנאמר בהם פאר ליחזקאל פאר חכוש עליך וגו׳ וכיון דבעו פאר ואבל מתגולל בעבירה בעפר אין זה פאר: **טריד טרדא דמצוה.** וכיון דאתן מיעוט בעלמא דרשינן פרט לחתן מסתייר אם סמעטת מיניה טרדא דמצוה: **וכ״ש אמרי לך.** נהי נמי דקרא למדרש מיניה פרט לחתן אמא ממילא ש״מ בלכת דיקר הוא דמחייבת אלמא בדרך נמי קרי: **עוסקין במלאכתן וקורין.** לקמן (דף טז.) מוקמינן לה בפרק שני: **פעם ר׳ אלעזר בן עזריה.** כב״ש: **לאחד שאמרו לו זקנך מגודל אמר לפם יפיה זה כנגד המשחיתים.** משל שלך דומה לאחד שאומרים לו זקנך נאה ומגודל והוא אומר לפם הואיל וקלמסת אותו אף הוא יהיה כנגד המשחיתים הגדול הזה יהיה נתון לתער ולמספריים שאכיח עליו ואשחיתנו: **עכשיו שאני סעדי.** הרי אני כמקלם את מעשיך שהיית מוטה ואתה נזקפת: **כ״פ נמי אים לבו מטין.** דבמטין נמי שרו כדאמרינן לעיל מטין וקורין: **אכל.** עכשיו כיון דעד השתא היית זקוף ועכשיו הטית אם לא נזקפתי אני ילאו התלמידים ויקבעו הלכה: **לא קיימה בו.** וכי היכי דעשה כדברי ב״ה לא עשה ולא כלום לדברי ב״ש לא עשה ולא כלום לדברי ב״ה: **מתני׳ כשהר מכרך שפים וכו׳.** כדאמר בברכות ירושלמי (ו) שבע ברכות הללו על שם (תהלים קיט) שבע ביום הללתיך: **אחת ארוכה ואחת קצרה.** אשתיים לאחריה דערבית קאי (נ״א ארוכה אחת ואמונה קצרה השכיבנו): **לחפוש.** בנרוך: **שלא לחפוש.** כגון ברכת הפירות ומצות: **גמ׳ מאי מכרך.** שתים לפניה דשהר מאי מיהו:

יולר

גמ׳ בשלמא ב״ה קא מפרשי טעמייהו וטעמא דב״ש אלא ב״ש מ״ט לא אמרי כב״ה אמרי לך ב״ש א״כ נימא קרא [ו]בבקר ובערב מאי בשכבך ובקומך בשעת שכיבה שכיבה ממש ובשעת קימה קימה ממש וב״ש האי ובלכתך בדרך מאי עביד להו ההוא מבעי להו [ז]לכדתניא בשבתך בביתך פרט [ח]לעוסק במצוה ובלכתך בדרך פרט לחתן מכאן אמרו [ט]הכונס את הבתולה פטור ואת האלמנה חייב מאי משמע אמר רב פפא כי דרך מה דרך רשות אף כל רשות מי לא עסקינן דקא אזיל לדבר מצוה ואפילו הכי אמר רחמנא לקרי אם כן לכתוב רחמנא בשבת ובלכת מאי בשבתך ובלכתך בשבת דידך ובלכת דידך הוא דמחייבת הא דמצוה פטירת [י]אי הכי אפילו כונס את האלמנה נמי האי טריד והאי לא טריד אי משום טרדא אפילו טבעה ספינתו בים נמי וכי תימא ה״ג אלמה א״ר אבא בר זבדא אמר רב [כ]אבל חייב בכל המצות האמורות בתורה [ל]חוץ מן התפילין שהרי נאמר בהם פאר שנאמר [מ]פארך חבוש עליך התם טריד טרדא דמצוה הכא טריד טרדא דרשות (פ) [נ]וב״ש ההוא מבעי להו פרט לשלוחי מצוה וב״ה אמרי ממילא ש״מ דאפילו בדרך נמי קרי: ת״ר בה״א [ס]עומדין וקורין יושבין וקורין ומטין וקורין הולכין בדרך וקורין [ע] עושין במלאכתן וקורין [פ]ומעשה ברבי ישמעאל ור׳ אלעזר בן עזריה שהיו מסובין במקום אחד והיה ר׳ ישמעאל מוטה ור׳ אלעזר בן עזריה זקוף כיון שהגיע זמן קריאת שמע הטה רבי אלעזר וזקף ר׳ ישמעאל אמר לו רבי אלעזר בן עזריה לר׳ ישמעאל ישמעאל אחי אמשול לך משל למה הדבר דומה משל לאחד שאומרים לו זקנך מגודל אמר להם יהיה כנגד המשחיתים אף כך אתה כל זמן שאני זקוף אתה מוטה עכשיו כשאני הטתי אתה זקפת אמר לו אני עשיתי כדברי ב״ה ואתה עשית כדברי ב״ש ולא עוד אלא שמא יראו התלמידים ויקבעו הלכה לדורות מאי ולא עוד וכי תימא בית הלל נמי אית להו מטין ה״מ דמטה ואתא מעיקרא אבל הכא כיון דעד השתא היית זקוף והשתא מוטה אמרי ש״מ כב״ש סבירא להו שמא יראו התלמידים ויקבעו הלכה לדורות. תני רב יחזקאל עשה כדברי ב״ש עשה כדברי ב״ה עשה רב יוסף אמר [ר]עשה כדברי ב״ש לא עשה ולא כלום [ש]דתנן מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית ב״ש [ת]פוסלין וב״ה מכשירין אמרו להם ב״ה לב״ש מעשה שהלכו זקני ב״ש וזקני ב״ה לבקר את ר׳ יוחנן בן החורנית מצאוהו שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית ולא אמרו לו כלום אמרו להם [ק]משם ראיה אף הם אמרו לו א״כ היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימיך רב נחמן בר יצחק אמר עשה כדברי בית שמאי חייב מיתה דתנן אמר ר״ט אני הייתי בא בדרך והטתי לקרות כדברי ב״ש וסכנתי בעצמי מפני הלסטים אמרו לו כדאי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי ב״ה: **מתני׳** [ר]בשחר מברך שתים לפניה ואחת לאחריה ובערב מברך שתים לפניה ושתים לאחריה אחת ארוכה ואחת קצרה מקום שאמרו להאריך אינו רשאי לקצר לקצר אינו רשאי להאריך לחתום אינו רשאי שלא לחתום שלא לחתום אינו רשאי לחתום: **גמ׳** מאי מברך אמר ר׳ יעקב א״ר אושעיא יוצר

שנאמר בהם פאר. פרש״י ואבל מעולל בעפר קרנו ואין נאה לתת פאר תחת אפר. ות״ת ולמה לי האי טעמא תיפוק ליה מדאמר ליחזקאל פארך חבוש עליך מכלל דלגולי עלמא אסור. ותירץ הש״ר מקולי לדורן טעמא של רש״י כי היכי דלא נילף שאר מצות מתפילין מקל וחומר. ת״ל דרך טעמא דרש״י לחייבו בתפילין לאחר יום ראשון דלא שייך מעולל בעפר קרנו אלא ביום ראשון דוקא: **תני רב יחזקאל עשה כבית שמאי עשה ורב יוסף אמר עשה כב״ש לא עשה ולא כלום.** ות״ת פשיטא דאין הלכה כמותן. וי״ל הואיל וכ״ש מחמירים על האדם עפי מכ״ה לא שייך לומר פשיטא. דהא דעשה כב״ש לא עשה ולא כלום היינו היכא דב״ש מקילין וב״ה מחמירין אבל הכא בק״ש לא פליגי ב״ה דברי ב״ש. אבל תימה א״כ מה מייתי מסוכה כו׳ לא קיימת מצות סוכה כו׳ ופירש״י דכי היכי דמי שעשה כב״ה לא עשה ולא כלום לב״ש אף העושה כב״ש לא עשה ולא כלום לב״ה ומאי קא מדמה התם פפלי ב״ש לגמרי מה דמכשרי ב״ה. אבל הכא קא קרא קריא שמע כב״ש אליבא דב״ה יצא. ע״כ פירש הר״ר שמעיה דקא מדמה הכי מדקתאמר לא קיימת אע״ג דמן הדין יצא שהרי בראשו ורובו בסוכה אינו אסור אלא גזירה שמא ימשך אחר שלחנו. כה״ג בני ק״ש אע״ג דמן הדין יצא בדיעבד כיון דלב״ה אין נכון כלאיתא במתניתין כדאי היית לחוב בעצמך. אם עשה כב״ש לב״ה לא עשה ולא כלום[א] [וע׳ תוספות סוכה ג. ד״ה דאמר]:

אחת ארוכה ואחת קצרה. פירש רש״י ארוכה אמת ואמונה. קצרה השכיבנו. ותימה [ב] דהשכיבנו נמי ארוכה הרבה ותבא מצלא קא משיב לה בתוספתא בהדי הקצרות[ג]. ועוד פעמים שמאריכין הרבה בתוספת כמו אור יום הנף[ד]. ועוד אמת ואמונה פעמים שמקצרין בה מאד כדאמרינן לקמן למ״ד אין אומרים פרשת ציצית בגילה הוא קא מפיים מודים אמתו לך שהוצאתנו ממצרים וכו׳ בפרק היה קורא (לקמן ד׳ יד ע״ב) ונראה לר״ת דהכל קאי [ד] באמת ואמונה אמת ארוכה ואמת קצרה כלומר בין יאריך בה בין יקצר בה[ה] כדלקמן. וכן אשכחנא התם (יבמות ד׳ מא.) אמת ארוכות ואמת נשואות אמת בתולות ואמת נעולות: **מקום שאמרו לקצר.** כגון בברכת פירות ובברכת המצות אין לו להאריך:

ורבנן

[ו]דתנן מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית ב״ש [ת]פוסלין וב״ה מכשירין אמרו להם ב״ה לב״ש מעשה שהלכו זקני ב״ש וזקני ב״ה לבקר את ר׳ יוחנן בן החורנית מצאוהו שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית ולא אמרו לו כלום אמרו להם [ק]משם ראיה אף הם אמרו לו א״כ היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימיך רב נחמן בר יצחק אמר עשה כדברי בית שמאי חייב מיתה דתנן אמר ר״ט אני הייתי בא בדרך והטתי לקרות כדברי ב״ש וסכנתי בעצמי מפני הלסטים אמרו לו כדאי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי ב״ה: מתני׳ [ר]בשחר מברך שתים לפניה ואחת לאחריה ובערב מברך שתים לפניה ושתים לאחריה אחת ארוכה ואחת קצרה מקום שאמרו להאריך אינו רשאי לקצר לקצר אינו רשאי להאריך לחתום אינו רשאי שלא לחתום שלא לחתום אינו רשאי לחתום: גמ׳ מאי מברך אמר ר׳ יעקב א״ר אושעיא יוצר

רב פפא היכא מנת ליה אמר ליה במקום תפילין שנאמר (ישעיה סא) לשום לאבלי ציון לתת להם פאר תחת אפר מיכן למדנו שהתפילין נאמר בהן פאר:

מסורת הש״ס

ו) [כפרש ובנקה. כן יחזקו לריות], ב) לקמן דף מ״ח. סוכה דף כה., ג) [עי׳ רש״י וחוס׳ סוכה סב. ד״ה ובלכתך וסר דנרסו לכיסך וכ״ה בתוספתא פ״ח ה״ה], ד) [עי׳ תוספות לקמן דף מח: ד״ה אין], ה) לקמן דף מח: סוכה דף כה. מגיה ד׳ מו. מגוגות דף ו: שמחות פ״ו, ו) יש נוגעין ומוסיפין כאן פי׳ רש״ל בשם הילקוט ומ״ל להגיה דכיון דלגרסינן ליה לכ״ה לאיתר ממילא ש״מ בהלי קנבת לחודיה שקפקה נכון אבל אזו ולאי שמקפקה אל כ״ש ל״ל כי פסוקים;, ז) תוספתא פ״ח ה״ו אפרי פרשת ומאמחן, ח) סוכה דף [נ. ז:] כח. עירובין דף יג., ט) [בנת כנ. ושם נמנן], י) [פ״ח ה״ה].

תורה אור השלם

ו. הַעֲנֵק דַּם מֵתִים אֲבָל לֹא תַעֲשֶׂה פֹּאֶרְךָ חֲבוֹשׁ עָלֶיךָ וּנְעָלֶיךָ תָּשִׂים בְּרַגְלֶיךָ וְלֹא תַעֲטֶה עַל שָׂפָם וְלֶחֶם אֲנָשִׁים לֹא תֹאכֵל: יחזקאל כד יז

הגהות הב״ח

(פ) גמ׳ טריד טרדא דרשות (וכ״ה לעמי וכר׳ נמי קרי) תפ״מ ות״כ פ״פ ובה״ה הא כתיב בשבתך בביתך ובלכתך בדרך למה לי ש״מ ומיכת וכ״ם הכוחא מנבי לנו פרט לשלוחי מצוה נמתק: (ב) שם נדרך וקורין עוסקין (ג) [מגלמכן: (ג) רש״י ד״ה אלמה וכו׳ למה אמר אבל אע״פ שטרוד: (ד) תוד״ת אמת וכו׳ דיכול קאי אאמת:

מוסף תוספות

א בתוס׳ רי״ש כתב, הי״ה נמי גבי ק״ש שלא יצא כלל (עיין בתוס׳ הרא״ש באור הטעם בזה). ב בתוס׳ רי״ש כתב. וקשה לרבינו יעקב. ג ובתוס׳ רי״ש הוסיף. ובשביל שהיה נזכר במשנה לא היה נמנע מלהזכיר בתוספתא בהדי קצרות. ד. בתוס׳ רי״ש הוסיף. יום הנף בהשכיבנו. ת בתוס׳ רי״ש הוסיף. שכשאומר פ׳ ציצית הויא ארוכה וכשאינו אומר פ׳ ציצית וכו׳ הויא קצרה.

מוסף רש״י

פרש לעוסק במצוה. שליח חייב בקריאת שמע (סוכה כה.) דהעוסק במצוה פטור מן המצוה (לעמן יד: ב״מ נו:). פרש לחתן. תפ״ג לחתן נמי במצוה עדיף, אלעמרינו ליה תרי קלא, דלא הוה סתיר חד, כיון דחתן לאו בהדיא מיב בקרא, הוה אמינא לא פטר הכתוב אלא עוזרו ועושה מלאכת מצוה בידים אי מהכך לא נמצוה, אבל חתן שהוא יושב ומבטל ואינו עוסק, אלא עדיף מחתנת בפילה, לא פטר הכתוב, הלכך מקרא ידמינא דשמעינן דפטור מק״ש, דעדיף מחתנת בפילה (סוכה כה.). כי דרך. הולך בדרך קצרה (שם). מי לא עסקינן. וכי אינך יכול לכלול מתקרא דכך מצוה עם הרשות, וכל דרך קצרה מתיב, ומשמע נמי דרך מצוה, וקאמר דחמנא ליתיב לקרות (שם). אם כן. דבדרך מצוה נמי קאי, למה כלמת בדרך (שם). הואי טריד. לגו עדות מתחנת בפילה, ומתחנת

מי פעריה קרא מנאם טריד פעריה לאינו יכול לעסוק בשנים כאחד (שם). והאי לא טריד. כונס אלמנה לא טריד דיכול לקיים אם שהיכן (שם). אי משום טרדא. הלי דפריך מעמא ליה דעדתו פוטרתו לפי שאינו יכול לכון אם לכו, והלכך אפילו מנבה אפינתו דטריד לגערו ליפסר (שם). שהרי נאמר בהם פאר. אבל לאו בר פאר הוא ומכתמפאר מרמה בעצמו שאינו אבל (שם) מ: ולאבל מעולל

נעפר קרנו ואתאו אלין לא פאר לתפילין (כתובות ו:). **התם טריד טרדא דמצוה.** ואמאמינן קרא דלא מיחייב לאסור דעתו מתחנת מלוה דאמצוה בכבול אז הכאה אלין, אלא יעמוק בראשונה ויתן לבו לדעת בקי כדבר (סוכה שם). **הכא טריד טרדא דרשות.** שאינ״ם שהוא חייב לנטות אלנאת של נפילה ראיה ויסיבה לרחאות כבוד מקום, אינו חייב לבטלעבר (שם). עומדין לא נרך למיקב, יושבין לא נרך למיקב, יוכלין לא נרך למיקם אלא מי פוטרתיהו (מחזור ויסרי פי׳ יא). **משם ראיה.** כתמיה (סוכה כה.).

עין משפט נר מצוה

ג א מי״ר פ״ד מהלכות ק״ש הלכה ה (ג) סמג עשין יח טור ש״ע סי״ס סימן ס סעיף ג:

נא ב מי״ר פ״ד מהלכות תפילין הלכה יג ופ״ד מהלכות אבל הלכה ט סמג עשין (דרכנן) ג טוש״ע סי״ס סימן לח סעיף ה ורי״ד סימן עמח סעיף ח:

ג (מי״ר פ״ב מהל׳ ק״ש הל׳ ג טוש״ע סי״ס סי׳ סג סעיף ח):

נב ד (מי״ר) ומוש״ע שם: ה (מי״ר פ״ו מהל׳ סוכה הל׳ מ טוש״ע סי״ס סי׳ תלב סעיף ז):

נג ו מי״ר פ״ח מהלכות ק״ש הלכה ה סמג עשין יט טוש״ע סי״ס סימן נט וסימן לו סעיף ח:

רבינו חננאל

בית הלל מפרשי טעמיהו דקורין בין יושבין בין מטין בין מהלכין בדרך, שני ובלכתך בדרך, והאי דכתב בשכבך ובקומך, ללמדך שחייב אדם לקרוא ק״ש פעמים, אחת בשעת שכיבה והוא ק״ש שלערבית ואחת בשעה שדרך בני אדם עומדין מן השינה וזה הוא קריאת שמע שלשחרית. וב״ש האי קרא דבית הלל פסיק לה ובלכתך בדרך פרט לעוסק במצוה שפטור, דרייש מולא כתיב בלכת אלא בלכתך, בלכתך דיקך מיהיבת מהלך שמע מינה. וקיימא לן כבית הלל דתאנינ בין עומדין בין יושבין בין מטין בין מהלכין בדרך בין עוסקין במלאכתן קורין קריאת שמע ויוצאין ידי חובה. והא דאמר רב יהודה בפרקין דקמא עד על לכבך בעמידה, לא שאם היה יושב, עומד וקורא מעומד, אלא שאם היה מהלך בדרך עומד וקורא עד על לבבך, ומכאן ואילך קורא בשהוא מהלך.

מסמך ברכה פירוש כנגד המשחיתים, הם המגלחים המשחיתים זקנם כנגדם זה מגדל זקנו, כלומר זה עושה חילוף מעשיהם ומצא חולק עליהם, כך זה הטה חזה זקף. אמר רבי טרפון אני הייתי בא בדרך והשיתי לקרות כדברי בית שמאי וסיכנתי עצמי וכולי. יהושע ר׳ בא בר כהן בשם ר׳ יהודה בן פזי תדע לך שדברי סופרין חמורין מדברי תורה, שהרי ר׳ טרפון אלו לא קרא כלל היה עובר בלאו, ומשום שעבר על דברי בית הלל נתחייב מיתה, שכך אמרו לו כדאי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי בית הלל, על שכח׳ ופרן גרר שכנגו נחש. ואסקנא אחר שניתנה בת קול ביבנה. מתני׳. בשחר.

רב נימים גאון

והא אמר רב אבא בר זבדא אמר רב אבל חייב בכל מצוי׳ האמורי׳ בתורה חוץ מן התפילין מפני שנאמר בהן פאר בס׳ ואלו מגלחין במועד (דפ״ז) נרסי׳ אבל אסור להניח תפילין מדקאמר ליה רחמ׳ ליחזקאל (ויחזקאל כד) פארך חבוש עליך מכלל דכולי עלמא אסירי ובסוף פרק חזקת (ב״ב דף ס) כך דרשינן על ראש שמתחי אמר ר׳ יצחק זה אמר מקלה שבראש חתנים בעא מינה

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com